

LBRIS

Adrian Țiglea

We know
books

Memorator de sociologie

pentru liceu

Booklet

I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE	3
1. Funcțiile și ramurile sociologiei	3
2. Perspective în sociologie	5
3. Practica metodologică „obiectivă”	5
4. Practica metodologică interpretativă.....	6
II. FACTORII ȘI CONDIȚIILE VIEȚII SOCIALE	7
1. Mediul natural și spațiul social	7
2. Populația	10
3. Cultura și conștiința colectivă.....	15
III. MICROGRUPURILE SOCIALE.....	23
1. Grupurile sociale	23
2. Familia și relațiile de rudenie	27
IV. COMUNITĂȚI SOCIALE	31
1. Comunități umane teritoriale	31
2. Societăți multiculturale	33
V. INSTITUȚIILE ȘI ORGANIZAȚIILE SOCIALE	41
1. Școala și integrarea profesională.....	41
2. Statul în societatea contemporană	46
3. Religia și biserica	52
4. Regimuri și partide politice.....	55
5. Organizațiile	60
VI. FENOMENE ANOMICE.....	65
1. Starea de anomie și tipuri de adaptare comportamentală	65

2. Corupția	73
3. Delicvența juvenilă. Copiii străzii.....	74
VII. INTERACȚIUNE ȘI COMUNICARE	76
1. Relațiile interpersonale și sociale.....	76
2. Criterii de clasificare a comunicării și tipuri de comunicare.....	78
3. Interacțiunea ca proces de comunicare	79
4. Comunicarea de masă și spațiul public	80
VIII. ORDINE ȘI CONTROL SOCIAL.....	81
1. Ordine și control. Legile sociale și legile juridice.....	81
2. Valorile și normele sociale	84
IX. STRUCTURA ȘI DINAMICA SOCIALĂ	86
1. Stratificarea socială.....	86
2. Schimbarea socială.....	92
X. Metodologia cercetării sociologice.....	99
1. Etapele demersului investigativ	99
2. Metode și tehnici de cercetare sociologică	109
Bibliografie	124

I. NOȚIUNI INTRODUCTIVE

1. Funcțiile și ramurile sociologiei

Sociologia spontană: este bazată pe simțul comun și are un caracter enciclopedic. Chiar și persoanele cu un nivel intelectual modest sunt capabile să expună păreri cu privire la ceea ce este bine și rău în grupul în care trăiesc, sau cum ar trebui organizată viața aceluși grup.

Cunoașterea spontană este limitată, putând avea și un caracter contradictoriu, întrucât oamenii pot confunda ușor ceea ce este bine din punct de vedere social cu ceea ce este inadecvat și nociv.

Sociologia: studiul științific al societății, respectiv al organizării sociale și al schimbărilor sociale.

Termenul de sociologie a fost folosit pentru prima dată de către Auguste Comte. Comte divide sociologia în două părți: statica socială (se ocupă de aspectele de stabilitate și ordine) și dinamica socială (se ocupă de schimbarea socială și dezvoltarea instituțiilor).

■ Funcții

- descrierea faptelor și a proceselor sociale, așa cum acestea au loc în societate;
- explicarea faptelor sociale prin identificarea relațiilor dintre diferitele aspecte ale vieții sociale;
- abordarea critică și obiectivă a vieții sociale: sociologia trebuie să elimine judecățile de valoare, adică sociologul nu trebuie să raporteze cercetarea pe care o realizează la propriile sale concepții și atitudini. Această cerință reprezintă mai curând un deziderat decât o finalitate;
- dimensiunea aplicativă: rezultatele cercetărilor sociologice pot fi utilizate în elaborarea politicilor sociale;
- ameliorarea vieții sociale.

■ Ramuri

Sociologia comunităților. Sociologia urbană. Sociologia rurală. Sociologia industrială. Sociologia muncii. Sociologia economică. Sociologia organizațiilor. Sociologia politică. Sociologia juridică. Sociologia familiei. Sociologia populației. Sociologia educației. Sociologia culturii. Sociologia moralei. Sociologia filmului. Sociologia artei. Sociologia comunicațiilor de masă. Sociologia armatei. Sociologia păcii. Sociologia conflictelor. Sociologia relațiilor interetnice. Sociologia schimbării sociale. Sociologia religiilor. Metodologia sociologică.

2. Perspective în sociologie

We know
books

1. **Teoria organicismului:** explică originea societăților și creșterea lor prin analogie cu organismul uman. Reprezentanți: Auguste Comte și Herbert Spencer.
2. **Teoria psihologică a societății:** interesele, scopurile și relațiile dintre indivizi constituie fundamentul pe care se construiește o societate.
3. **Teoria pozitivistă:** fazele de evoluție ale societății omenești urmează aceleași etape de evoluție ale inteligenței. (Auguste Comte)
4. **Funcționalismul structural:** societatea reprezintă un sistem, un întreg compus din mai multe părți aflate în interacțiune.

3. Practica metodologică „obiectivă”

Instituită de teoria pozitivistă. Premise:

- metodele, tehnicile și procedeele utilizate în științele naturii pot fi adaptate și folosite în sociologie;
- faptele, fenomenele și procesele sociale au o existență obiectivă, independentă de teoria care le descrie;
- cunoașterea sociologică oferă instrumente de cunoaștere a problemelor sociale, fiind neutră axiologic.

4. Practica metodologică interpretativă

1. înțelegere subiectivă bazată pe observarea directă a situațiilor sociale.
2. realizarea de predicții pe baza explicațiilor cauzale referitoare la fenomenele sociale prezente.

II. FACTORII ȘI CONDIȚIILE VIEȚII SOCIALE

1. Mediul natural și spațiul social

A. Mediul natural și viața socială

Geografia socială (sociogeografia): disciplină constituită la interferența dintre geografie și sociologie, având ca obiect de studiu „peisajul socio-geografic” rezultat din interacțiunea dintre societate și mediul geografic. Mediul geografic condiționează formarea și structurarea așezărilor, activităților și a modurilor de viață a colectivităților, el însuși fiind modificat și transformat de activitățile umane.

Geopolitică (geografie politică): geografia se ocupă de cele patru învelișuri ale planetei Pământ, între care și biosfera. În cadrul biosferei, specia umană ocupă un loc aparte. Viața umană se organizează în diferite forme statale. Geografia politică studiază condițiile geografice ale constituirii, dezvoltării și activității statelor. În cadrul geopoliticii problema frontierei ocupă un loc important. Istoria demonstrează că frontiera se poate modifica, poate interveni sau dispărea între două state. Modificarea frontierei implică o serie de efecte economice, sociale, politice și culturale specifice.

Vecinătatea reprezintă o relație de apropiere între două sau mai multe elemente, într-un cadru de referință

LIBRIS | We know books

dat. Plasarea într-un anumit spațiu geografic antrenează raporturi de vecinătate. Acestea pot fi relații de cooperare sau de conflict. Un fenomen cultural specific determinat de raportul de vecinătate îl constituie aculturația. Aculturația reprezintă procesul de interacțiune a două culturi sau a două tipuri de cultură aflate un răstimp în contact reciproc, proces care implică transformări ale țesutului culturilor respective.

Teritoriul: teritorialitatea reprezintă o caracteristică a grupurilor, precum și a indivizilor în interiorul acestora, de a-și delimita teritorii și de a avea anumite comportamente specifice în raport cu acestea. Raportul unui grup cu un teritoriu implică anumite atitudini și sentimente față de proprietate, precum și diferite interferențe culturale. Spre ex.: nomadismul este sinonim cu absența continuității teritoriale și implicit cu o atitudine de indiferență față de ideea de proprietate privată; în ceea ce privește cultura, popoarele nomade experimentează frecvent fenomenul aculturației.

Solul: prin aspectul calitativ, el influențează viața socială, favorizând diferite tipuri de activitate economică.

Apele: căi de legătură comercială și comunicațională între țări.

Clima: implică particularități de ordin fizic și spiritual ale oamenilor. Mediul natural influențează relațiile sociale. În același timp prezența omului într-un anumit spațiu geografic are drept consecință modificări ale mediului înconjurător.

B. Spațiul geografic și spațiul social

Delimitarea spațiului social ține de o ordine socială caracterizată prin: tradiții, obiceiuri, norme, reguli de viață și valori. În mod similar, poziția omului în societate este determinată de un sistem de coordonate sociale precum: profesia, ocupația, mediul de rezidență, nivelul de instrucție, valorile și atitudinile împărtășite.

Spațiul social: concept sociologic care exprimă totalitatea grupurilor sociale, pozițiile lor și raporturile existente între ele.

Grupul social: ansamblu de persoane care are o structură și o cultură specifice, rezultate din relațiile și procesele psihosociale dezvoltate în interiorul său. Un individ poate aparține unuia sau mai multor grupuri sociale.

Distanța socială: diferență între persoane sau grupuri percepută și evaluată prin raportare la un criteriu anume (o caracteristică a personalității sau a grupului, poziția în ierarhie, comportamentul etc.). Distanța socială este variabilă: ea poate crește - ducând la izolare, sau poate descrește - favorizând fenomenele de integrare (profesională, socială, culturală, urbană, etc).

Integrarea în spațiul social este favorizată de factori precum socializarea și educația.

Socializarea reprezintă un proces psiho-social de transmitere-asimilare a valorilor, concepțiilor, atitudinilor

LIBRIS | We know books

sau modelelor de comportament specifice unui grup sau unei comunități, având ca finalitate formarea, adaptarea și integrarea socială a unei persoane.

Educația reprezintă ansamblul de acțiuni sociale, de transmitere a culturii, de generare, organizare și conducere a învățării individuale și colective.

2. Populația

A. Condiționarea socială a fenomenelor demografice

Demografia: disciplină care studiază populațiile umane, urmărind în principal problematica referitoare la mărimea acestora, structurile și fenomenele specifice - toate acestea fiind abordate din perspectivă statică (starea lor la un moment dat) și dinamică (schimbarea, evoluția fenomenelor demografice). Fenomene precum natalitatea, mortalitatea, nupțialitatea, divorțialitatea și migrația se produc și ca urmare a influenței unor factori sociali. În același timp acestea influențează în mod direct evoluția societății în ansamblul ei.

Nupțialitatea: fenomen demografic care exprimă intensitatea căsătoriilor dintr-o populație sau din diferite subdiviziuni ale ei.

Natalitatea: fenomen demografic care exprimă intensitatea nașterilor în cadrul unei populații privită în ansamblul ei.

Mortalitatea: fenomen demografic care exprimă intensitatea deceselor în cadrul unei populații privită în ansamblul ei sau în anumite straturi ale sale.

Divorțialitatea: fenomen demografic ce exprimă intensitatea divorțurilor într-o populație sau în anumite subdiviziuni ale ei.

În lucrarea „Eseu asupra principiilor populației” din 1798, pastorul englez Thomas Robert Malthus a susținut ideea potrivit căreia întotdeauna creșterea populației tinde să coboare nivelul de viață la nivelul simplei subzistențe. În această operă Malthus ia poziție împotriva tezei conform căreia sărăcia oamenilor s-ar datora instituțiilor, în particular proprietății private. Malthus își propune să demonstreze faptul că tendința constantă a populației de a crește în progresie geometrică suprasolicită resursele agricole ale pământului, resurse care pot fi sporite doar în progresie aritmetică. Din cauza acestei disproporții, creșterea populației era ținută în frâu prin forțe care acționau fie asupra ratei nașterilor (precum controlul nașterilor - denumit piedică negativă) fie asupra ratei mortalității - piedică pozitivă. Malthus a criticat aceste metode de stopare a ritmului de creștere a populației, caracterizându-le ca fiind rezultatul viciului și sărăciei. În cea de-a doua ediție a acestei opere Malthus include printre piedicile preventive înfrânarea morală. Înfrânarea morală este un concept care desemnează

încheierea căsătoriilor la vârste mai înaintate - atunci când partenerii au o anumită situație materială.

Migrația reprezintă un fenomen social care constă în deplasarea unor mulțimi de persoane dintr-o arie teritorială în alta, urmată de schimbarea domiciliului și (sau) de încadrarea într-o formă de activitate în zona de sosire.

■ Clasificarea migrațiilor

1. Din punctul de vedere al duratei:

a) temporară: deplasarea se efectuează pentru o perioadă determinată de timp, după care individul migrant se întoarce în locul de origine (unde, de regulă, își păstrează locuința și familia).

b) definitivă: migrantul nu se mai întoarce în locul de origine.

Observație: este dificilă caracterizarea unui act migratoriu ca fiind temporar sau definitiv în momentul producerii lui. De aceea este necesară o reconstituire a migrațiilor, după o perioadă de timp dincolo de care acestea pot fi considerate ca definitive.

2. Din punctul de vedere al teritoriului:

a) internă: are loc în interiorul granițelor unui anumit teritoriu. Ex: rural-urbană (caracteristică societăților aflate în etapa de industrializare) sau urban-rurală (întâlnită în perioade de recesiune economică sau în cazul în care au avut loc strămutări forțate).